

Antalieptės šviesuoliai (sėdi iš kairės): Petras Miškinis iš Janavos, Kazimieras Urbanas iš Zabičiūnų, Jonas Bertulis iš Mierkių, Antalieptės viršaitis Vilhelmas Skakauskas; antroje eilėje (iš dešinės): šaulių būrio vadas Stasys Viršinskas, Steponiškių apyl. seniūnas Balys Matulis, Juozas Puodžius iš Grybiškių, Šalinėnų apyl. seniūnas Antanas Būga, Jonas Mieželis iš Berniškių. 1929 m.

Zabiela, tautodailininkas Almantas Raščiauskas, Daugailių, Dusetų ir Užpalių bendruomenių atstovai.

Kreipiuosi į antalieptėnus, kur jie bebūtų, gimtose vietovėse ar didmiesčiuose, ir kviečiu kuo kas gali prisidėti prie knygos rengimo, pateikiant trūkstumų faktų, nuotraukų, pataisant esamas klaidas išleistoje trilogijoje „Antalieptės kraštas“, nes joje paskelbti straipsniai sudarys naujos monografijos pagrindą.

Dalykinis bendravimas vyksta su Antalieptės bendruomenės vadovu doc. Jonu Puniu, bibliotekos vedėja Regina Kuliešiene, pedagogais Vincu Kibirkščiu, Danute Rubliauskiene ir kitais aktyviais šio krašto mylėtojais. Doc. J. Puniio leidinys „Antalieptės miestelio ir apylinkių atgaivinimo ir tolesnio vystymosi studija“ (2010) bei jo vykdomi projektai garsina Antalieptę, puošia ir gaivina jos kasdienybę, pritraukia daugiau turistų ir ekskursantų, kuriuos čia vilioja įvairūs istoriniai objektai. Tarp jų – kultūriniai istoriniai statiniai, barokinė bažnyčia (su rūsiu, kuriame palaidoti fundatoriai Strutinskiai), vaizdingos „Antalieptės marių“ vietovės, Šavašos pažintinis takas, su ten inžinieriaus Algimanto Žilėno atrastu pagonybės laikų akmeniu, Vencavų ir Vasaknų dvarų kompleksai, Lūžų senkapiai, vaizdingi Gaidelių, Verslavų ir Zabičiūnų piliakalniai, didingas paminklas žuvusiems 1943 m. liepos mėn. policininkams ir eilė meniškų kryžių bei stogastulpių iškilų antalieptėnų sodybvietėse.

Maloniai laukiame Jūsų laiškų, patarimų ir pastabų. Mums rašykite, skambinkite.

Monografijos „Antalieptė“ vyriausiasis redaktorius sudarytojas **Vytautas Indrašius**, telefonas 8615 63397, el. pašto adresas vitindra@gmail.com.

Maloniai kviečiame būti „Antalieptės“ monografijos bendraautorais, talkininkais, rėmėjais, PRISIDĖTI KUO KAS GALI

Visus neabejingus Tėvynei ir savo gimtinei maloniai kviečiame kaip kas gali prisidėti prie rengiamos monografijos: pateikti nuotraukų, pačiam parašyti straipsnį ar pakalbinti tai padaryti kitus, pateikti patarimų ir pasiūlymų, taip pat **kviečiame finansiškai remti knygos išleidimą** – be visuomenės supratimo ir pasiaukojimo knygos neįstengsime išleisti, nes didžiąją dalį leidinio sąmatos sudaro neatlygintina parama. Iš anksto nuoširdžiai dėkojame už prisidėjimą ir suteiktą paramą. Visi kažkuo prisidėjusieji ir aukotojai bus garbingai įrašomi knygos rėmėjams skirtuose puslapiuose, įvardijant konkretų kiekvieno indėlį. Apie suteiktą ženklėsnį indėlį ar paramą bus informuojama visuomenė.

„Lietuvos valsčių“ serijos monografijų rengimo darbus imtinai iki maketo sukūrimo leidykla įsipareigoja atlikti nuosavomis ir (ar) skolintomis lėšomis net ir esant nepakankamam finansavimui, tačiau knygos tiražą bus galima spausdinti tik gavus pakankamą paramą ir visą leidinio sąmatinę sumą, t. y. tik užsakovams bei rėmėjams įvykdžius visus savo finansinius įsipareigojimus ir faktiškai gavus visas monografijai išleisti trūkstamas lėšas.

Viešajai įstaigai „Versmės“ leidyklai už jos vykdomą pelno nesiekiančią veiklą – Lietuvos istorijos ir tradicinės kultūros monografijų serijos „Lietuvos valsčiai“ rengimą bei su tuo susijusią mokslo veiklą – 2004 m. yra suteiktas paramos gavėjo statusas, todėl knygos leidybai galite skirti ne tik minėtą, bet ir savo **2 proc.** pajamų mokesčio paramą.

Finansinę paramą knygai galima pervesti VŠĮ „Versmės“ leidyklai, kodas 122732630, į atsiskaitomąją sąskaitą AB „Citadele“ banke LT027290000005467101, nurodant: *Parama monografijai „Antalieptė“*, arba perduoti grynaisiais leidyklos buhalterijoje.

„Versmės“ leidyklos adresas Geležinkelio g. 6, 02100 Vilnius, telefonai 85 2130623 (ir faksas), 8698 09077 (bendrasis), 8698 20707 (leidyklos vadovo); elektroninio pašto adresas leidykla@versme.lt, leidyklos interneto svetainė **www.versme.lt**.

L I E T U V O S V A L S Č I A I

Antalieptės miestelis. 1927 m.

MONOGRAFIJA

Antalieptė

Kurkime Antalieptės rašto paminklą kartu

Antalieptė – nedidelis miestelis vakarinėje Zarasų rajono dalyje, įsikūręs Šventosios upės slėnyje. Demografiniai duomenys skelbia, kad čia 1897 m. buvo 631 gyv., 1923 m. – 581 gyv. (35 namai), 1940 m. – 798 gyv., 1959 m. – 836 gyv., 1970 m. – 636 gyv., 1984 m. – 657 gyv., 1989 m. – 421 gyv., 2001 m. – 359 gyv. Ryškus gyventojų mažėjimas 1970 m. pasireiškė iškėlus vaikų namus ir panaikinus žemės ūkio technikumą, ryškus mažėjimas po 1989 m. – tai jaunimo migracija į didmiesčius ir senųjų gyventojų mirtingumas.

Susisiekimas su Antaliepte gan patogus. Iki rajono centro Zarasų, per Vencavus, Gudelius apie 30 km, iki Dusetų miestelio – 10 km, nuo plento Utena–Zarasai (buvusio trakto Varšuva–Peterburgas) – vos 8 km.

Iki 1950 m. Antalieptė buvo valsčiaus centras, 1958–1976 m. – miesto tipo gyvenvietė, vėliau – apylinkės ir seniūnijos centras, su kultūros namais, buitinio aptarnavimo centru, poliklinika, ryšių skyriumi ir kita. 1865 m. įsteigta valdiška pradinė mokykla. 1924–1935 m. – progimnazija, 1948–2001 m. – vidurinė mokykla. Nuo 1920 m. veikė žemesnioji žemės ūkio mokykla, 1958–1976 – žemės ūkio technikumas. 1922–1962 m. – vaikų namai (iškelti į Antazavę).

1959 m. pastatyta kalnų tipo hidroelektrinė, pietrytinėje dalyje užtvėnkus Šventąją, susijungė 26 ežerai, vanduo užliejo 1911 ha plotą, susidarė nuostabaus gamtovaizdžio tvenkinys „Antalieptės marios“, su daugybe salų ir pusiasalių.

Antalieptė pradeda minėti nuo 1600 metų Ukmergės pavieto teismų knygos. Čia apsigyveno vienuoliai basieji karmelitai, kuriuos vėliau ėmė globoti grafai Strutinskiai, 1732–1760 m. jiems pastatė baroko stiliaus šv. Kryžiaus atradimo bažnyčią, mūrinius vienuolyno pastatus, įsteigė katalikų parapiją. Carinė valdžia po 1831 m. sukilimo bažnyčią pavertė cerkve, parapiją panaikino, o vienuolyno pastatuose apgyvendino iš Rusijos atvežtas vienuoles pravoslavės. Bažnyčią tikintieji atgavo ir parapiją atkūrė 1918 m. gruodžio mėnesį.

Galima didžiuotis, kad ne tik istoriniu bei kultūrinio paveldu buvo garsi Antalieptė, bet ir iškiliais žmonėmis: valsčiuje gimė ir augo politikas, visuomenės veikėjas arkivyskupas Mečislovas Reinys (1884–1953), visuomenės veikėjas, rašytojas prelatas Juozas Prunskis (1907–2003), pedagogas, visuomenės veikėjas dvasininkas Jonas Steponavičius (1880–1947), pedagogas, visuomenės veikėjas, Bialystoko dekanato dekanas Vilhelmas Švarcas (1837–1915), pedagogas, filosofijos mokslų daktaras kun. Juozapas Čepėnas (1880–1976), jo brolis istorikas, enciklopedistas, „Naujųjų laikų istorijos“ autorius Pranas Čepėnas (1899–1980), prelatas, Panevėžio vyskupijos

Antalieptės miestelio vaizdas. 1933 m.

kapitulos pirmininkas, Romos mišiolų ir liturginių knygų vertėjas į lietuvių kalbą Leopoldas Pratkėlis (1912–1983), Lietuvos kariuomenės teismo pirmininkas generolas Vladas Mieželis (1894–1986), Lietuvos Mokslų akademijos akademikas Vytautas Statulevičius (1929–2002), teisininkas, politikas, visuomenės veikėjas Vytautas Zabiela (gim. 1930), buvęs žemės ir miškų ūkio ministras, agrarinių mokslų daktaras Edvardas Makelis (gim. 1954). Antalieptės kraštas išugdė karininkus Petrą Šeštakauską (1897–1980), lakūną Petrą Lapienį (1901–1984), Stasį Puodžių (1896–1943), Antaną Žemaitį (1896–1938). Tarp 10-ies antalieptėnų (nenaudokime slaviško darinio „antalieptiškis“) Vyčio kryžiaus ordininkų – dvi narsios moterys – seserys Anelė (1894–1986) ir Kostancija (1903–1988) Juozėnaitės.

Mintis turėti monumentalų leidinį apie Antalieptę kilo 2003 m. matematikos mokslų daktarui antalieptėnui Henrikui Jasiūnui, besikalbant su leidyklos „Versmė“ vadovu Petru Jonušu. Ši 1994 m. Vilniuje įsteigta leidykla ėmėsi kilnaus ir patriotinio darbo išleisti šimtatomę seriją monografijų, įamžinančių buvusių Lietuvos valsčių istorinę, kultūrinę ir visuomeninę veiklą, iškilias asmenybes. Iki 2011 m. jau pasirodė monografijos apie 20 Lietuvos valsčių.

„Versmė“ leidykla 2004 m. liepos–rugpjūčio mėn. į Antalieptę organizavo kraštotyrinę ekspediciją (vadovas dr. H. Jasiūnas). Ekspedicijos dalyvė geografe dr. Milda Lilija Zavadskaitė parengė mokslinį darbą „Antalieptės apylinkių žemės gelmių sandara ir paviršiaus reljefas“, Garbės kraštotyrininkas Jonas Nemanis – „Antalieptės basųjų karmelitų vienuolynas“, istorikas dr. Ričardas Čepas – „Antalieptės vidurinė mokykla 1924–1935 metais“, inžinierius, hidroenergetikas Antanas Tautvydas (1925–2007) – „Antalieptės hidroelektrinė 1940–2000 metais“, ekonomistė dr. Dangulė Pociūtė – „Antalieptės pieno perdirbimo bendrovė“, pedagogas Vincas Kibirkštis – apie žemės ūkio mokyklą, technikumą ir tarpmokyklinį

Paminklas 1943 m. liepos 6 d. kovoje su sovietų diversantais Janavos viensėdyje žuvusiems Lietuvos policininkams. Pastatytas ir pašventintas 2003 m. rugsėjo 6 d.

gamybinio mokymo kombinatą, dr. Bronius Kvedaras (1934–2008) – kraštotyrinį darbą apie gimtinę, kuris jau po autoriaus mirties išleistas atskira knyga „Gimtieji Šalinėnai“ (2009). Daug medžiagos pavyko surinkti šių eilučių autoriui, per 2004–2010 metų laikotarpį parengusiam ir išleidusiam trilogiją „Antalieptės kraštas“ (1 660 psl.), kurioje yra talpinami ir minėtų ekspedicijos dalyvių atlikti darbai.

Išleistos trilogijos pagrindu 2010 m. spalį buvo atnaujinti darbai su „Versmė“ leidykla parengti monografiją „Antalieptė“, jos vyriausiuoju redaktoriumi paskirtas šių eilučių autorius. Knygą nuspręsta papildyti trūkstama medžiaga, kuri aprėptų šias sritis: Antalieptės apylinkių augalija, upeliai ir ežerai, piliakalniai, pilkapiai, senkapiai ir kapinės, antalieptėnų dainos, padavimai, liaudies kūryba ir etninė kultūra. Šiuo metu buriamas autorių kolektyvas šiems ir kitiems monografijos rašymo ir rengimo spaudai darbams atlikti.

2010 m. spalio 31 d. Antalieptės mokyklos salėje vyko Antalieptės miestelio istorinė šventė ir trilogijos „Antalieptės kraštas“ pristatymas. Šventiniame renginyje apie būtinybę turėti išsamią monografiją kalbėjo „Versmė“ leidyklos vadovas Petras Jonušas, žinomas žurnalistas Vilius Kavaliauskas, dr. Henrikas Jasiūnas, teisininkas Vytautas